

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2019/20:AU4y

Kommissionens arbetsprogram 2020

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 6 februari 2020 att ge bl.a. arbetsmarknadsutskottet möjlighet att yttra sig över Kommissionens arbetsprogram 2020 – En ambitiösare union (COM(2020) 37) och över meddelandet Hur konferensen om Europas framtid kan se ut (COM(2020) 27).

Arbetsmarknadsutskottet begränsar sitt yttrande till Kommissionens arbetsprogram 2020 och det aviserade initiativet om minimilöner.

Arbetsmarknadsutskottet anser att utrikesutskottet i sin granskning av Kommissionens arbetsprogram 2020 bör lyfta fram att kommissionen inte bör lägga fram det aviserade förslaget om minimilöner. Utrikesutskottet bör framhålla att ett direktiv om minimilöner skulle innebära ett allvarligt hot mot den svenska kollektivavtalsmodellen.

I yttrandet finns tre särskilda yttranden (M, SD, KD).

Utskottets överväganden

Kommissionens arbetsprogram 2020

Inledning

Europeiska kommissionen presenterade den 29 januari 2020 Kommissionens arbetsprogram 2020 – En ambitiösare union (COM(2020) 37). Det är det första arbetsprogrammet för den nya kommissionen under ledning av Ursula von der Leyen och det sätter riktningen för kommande mandatperiod. Arbetsprogrammet är uppdelat i följande sex avsnitt:

- En europeisk grön giv
- Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern
- En ekonomi för människor
- Ett starkare Europa i världen
- Främjande av den europeiska livsstilen
- En ny satsning på demokrati i Europa.

Utrikesutskottet behandlar arbetsprogrammet i ett utlåtande tillsammans med meddelandet Hur konferensen om Europas framtid kan se ut (COM(2020) 27). Samtliga utskott i riksdagen har möjlighet att yttra sig över arbetsprogrammet och över meddelandet om konferensen om Europas framtid. När det gäller arbetsprogrammet önskar utrikesutskottet svar på följande frågor:

- Finns alla relevanta förslag med i arbetsprogrammet eller fattas det viktiga förslag?
- Finns det förslag med i arbetsprogrammet som utskottet anser inte bör läggas fram?
- Har utskottet några kommentarer kring kommissionens prioriteringar eller övergripande strategiska inriktning?
- Är alla förslag lika prioriterade för utskottet att följa?
- Finns det i övrigt något särskilt kring hur frågorna har behandlats tidigare eller kommer att behandlas framöver i riksdagen som utskottet ser behov av att lyfta fram i förhållande till arbetsprogrammet?

Prioriteringar inom ramen för arbetsmarknadsutskottets ämnesområde

Det är framför allt två avsnitt i Kommissionens arbetsprogram 2020 som berör arbetsmarknadsutskottets områden: En ekonomi för människor och En ny satsning på demokrati i Europa.

Under rubriken En ekonomi för människor aviserar kommissionen ett rättsligt initiativ om minimilöner i EU, ett förslag om en europeisk arbetslöshetsåterförsäkring och en handlingsplan för att genomföra den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Under rubriken En ny satsning på

demokrati i Europa aviserar kommissionen en jämställdhetsstrategi, bindande åtgärder för lönetransparens och en hbtqi-strategi. Ett tredje avsnitt som berör utskottet är det under rubriken Främjande av den europeiska livsstilen, där kommissionen aviserar en handlingsplan för integration och inkludering.

Bakgrund

I kommissionens meddelande Ett starkt socialt Europa för rättvisa omställningar (COM(2020) 14) från den 14 januari 2020 beskriver den nya kommissionen sina planer för EU:s socialpolitik. Där framgår lite närmare vad kommissionen avser med de olika initiativen i arbetsprogrammet.

Kommissionen anger i meddelandet att den i början av 2021 ska lägga fram en handlingsplan som omsätter den sociala pelarens rättigheter och principer i praktiken. Kommissionen skriver att det med utgångspunkt i det arbete som gjorts tidigare nu är dags att infria löften i den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Arbetsprogrammet tar avstamp i detta meddelande och aviserar den kommande handlingsplanen.

Samtidigt som nämnda meddelande presenterades inledde kommissionen ett samråd om ett rättsligt instrument om skäliga minimilöner för arbetstagare i EU. I meddelandet står följande:

Arbetstagarna i EU bör ha en rättvis minimilön som gör det möjligt att leva ett värdigt liv. Det innebär inte att samma minimilön ska gälla för alla arbetstagare i EU. Minimilönerna bör fastställas i enlighet med nationella traditioner, genom kollektivavtal eller i lagstiftning. Vålfungerande kollektivförhandlingar mellan arbetsgivare och fack är ett effektivt sätt att sätta rättvisa minimilöner som går att leva på, eftersom arbetstagarna och arbetsgivarna är de som känner sin bransch och sin region bäst. Kommissionen inleder i dag ett första samråd med arbetsmarknadens parter om hur man kan garantera rättvisa minimilöner för arbetstagare i EU.

Kommissionen skriver i arbetsprogrammet att det planerade rättsliga instrumentet ska respektera nationella traditioner och kollektiva förhandlingar. Enligt tidsplanen ska förslaget läggas fram under det tredje kvartalet 2020.

Förslaget om ett europeiskt system för arbetslöshetsåterförsäkring ska enligt kommissionen syfta till att stödja de som arbetar och skydda de som förlorat sina jobb på grund av externa omständigheter, genom att hjälpa till med deras omskolning. Även detta beskriver kommissionen i sitt meddelande:

För att vara motståndskraftigt måste samhällsfördraget vara förankrat i stark solidaritet. Vi måste göra mer för att stödja dem som förlorat sina jobb på grund av externa händelser som påverkar vår ekonomi, och främja omskolning och återintegrering av dem på arbetsmarknaden. Kommissionen kommer att föreslå ett europeiskt system för arbetslöshetsåterförsäkring för att skydda allmänheten och minska trycket på de offentliga finanserna vid externa chocker.

Förslaget ska enligt arbetsprogrammet läggas fram under det fjärde kvartalet 2020.

Under rubriken En ny satsning på demokrati i Europa i arbetsprogrammet beskriver kommissionen hur en jämställdhetsstrategi ska möta de utmaningar som kvinnor står inför i dag, inklusive mäns våld mot kvinnor, kvinnors ekonomiska självständighet och kvinnors tillträde till arbetsmarknaden. Kommissionen planerar också bindande åtgärder för lönetransparens. Även detta beskriver kommissionen i sitt meddelande:

Under det första kvartalet 2020 kommer kommissionen att lägga fram ett förslag till en ny europeisk jämställdhetsstrategi som syftar till att minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män, bl.a. genom bindande åtgärder för lönetransparens, och pensionsskillnaderna, främja kvinnors tillträde till arbetsmarknaden och öka antalet kvinnor på högre befattningar i företag och organisationer.

Under samma rubrik aviserar kommissionen en särskild strategi för att säkerställa jämlikhet för hbtqi-personer i hela EU. Strategin är planerad till det fjärde kvartalet 2020.

Under rubriken Främjande av den europeiska livsstilen i arbetsprogrammet skriver kommissionen att den under det fjärde kvartalet 2020 ska presentera en handlingsplan för integration och inkludering för att skydda de mest utsatta i samhället. I meddelandet beskriver kommissionen följande:

Snabbare och effektivare integrationsvägar för tredjelandsmedborgare kan vara till direkt nytta för dem men också för arbetsmarknaden och samhället i stort. Många medlemsstater kan utnyttja deras kompetens och kvalifikationer bättre och främja deras tillgång till inkluderande utbildning av god kvalitet. Med utgångspunkt i 2016 års handlingsplan för integration kommer kommissionen att öka sitt stöd till medlemsstaternas och andra viktiga aktörers integrationsåtgärder, t.ex. lokala och regionala myndigheter, organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadens parter.

Utskottets ställningstagande

Utskottet begränsar sitt yttrande till Kommissionens arbetsprogram 2020. I arbetsprogrammet aviserar kommissionen bl.a. ett rättsligt instrument om skäliga minimilöner för arbetstagare i EU. Utskottet väljer att fokusera sitt yttrande på detta initiativ då det oroar utskottet mest eftersom ett sådant förslag skulle innebära ett allvarligt hot mot den svenska kollektivavtalsmodellen. När det gäller övriga planerade initiativ på utskottets område kommer utskottet att noga bevaka dessa och återkomma till dem inom ramen för varje enskilt förslag.

Ett enigt utskott har tidigare uttalat att det är centralt att medlemsstaternas kompetens på det arbetsrättsliga området värnas i EU-samarbetet och att detta har varit en grundbult i det svenska förhållningssättet sedan Sverige gick med i EU (utl. 2017/18:AU11). Utskottet har naturligtvis inte ändrat uppfattning i denna fråga och anser att utgångspunkten även fortsättningsvis måste vara att frågor inom det arbetsrättsliga området som saknar tydlig gränsöverskridande dimension i första hand bör hanteras på nationell nivå.

Lönebildning är otvetydigt nationell kompetens. Artikel 153.5 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt undantar uttryckligen ”löneförhållanden, föreningsrätt, strejkrätt och lockout” från EU:s lagstiftningskompetens inom det socialpolitiska området. Utskottet menar att alla rättsliga initiativ på det lönepolitiska området, oavsett utformning, riskerar att allvarligt störa självreglerande kollektivavtalssystem, såsom det svenska systemet.

I Sverige tar arbetsmarknadens parter genom kollektivavtalen det huvudsakliga ansvaret för villkoren på arbetsmarknaden. Kollektivavtalen är parternas instrument för att hantera och ta ansvar för de intressekonflikter som uppstår i relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare. Den svenska arbetsmarknadsmodellen har över tid visat sig vara robust och framgångsrik. Den vilar på att parterna har en långtgående självständighet att själva reglera arbetsmarknadens villkor utan statlig inblandning. Det förutsätter att parterna tar ett självständigt och gemensamt ansvar för regleringen av viktiga frågor, inte minst för lönebildningen.

Utskottet vill med full kraft understryka att EU-lagstiftning om minimilöner skulle innebära att partsautonomin i Sverige undermineras. På sikt skulle det innebära att den svenska arbetsmarknadsmodellen undergrävs i sin helhet. Det är enligt utskottet därför avgörande att kommissionens kommande förslag inte blir ett direktiv. Ett direktiv skulle allvarligt och omedelbart störa den nationella partsautonomin som är en så viktig del av den svenska arbetsmarknadsmodellen. Sverige bör därför på bred front aktivt verka för att kommissionen inte går vidare med sina planer om ett rättsligt instrument för minimilöner.

Mot denna bakgrund anser arbetsmarknadsutskottet att utrikesutskottet i sin granskning av Kommissionens arbetsprogram 2020 bör lyfta fram att kommissionen inte bör lägga fram det aviserade förslaget om minimilöner och framhålla att ett direktiv om minimilöner skulle innebära ett allvarligt hot mot den svenska kollektivavtalsmodellen.

Utskottet kommer även fortsättningsvis att noga granska lagstiftningsinitiativ från EU och aktivt verka för att den svenska arbetsmarknadsmodellen vämas inom EU-samarbetet.

Stockholm den 18 februari 2020

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Gulan Avci

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gulan Avci (L), Mats Green (M), Saila Quicklund (M), Magnus Persson (SD), Helén Pettersson (S), Martin Ådahl (C), Ali Esbati (V), Josefin Malmqvist (M), Ebba Hermansson (SD), Johan Andersson (S), Sofia Damm (KD), Leila Ali-Elmi (MP), Malin Danielsson (L), Johanna Haraldsson (S), Sara Gille (SD) och Patrik Engström (S).

Särskilda yttranden

1. Kommissionens arbetsprogram 2020 (M)

Mats Green (M), Saila Quicklund (M) och Josefin Malmqvist (M) anför:

Vi har i detta yttrande valt att fokusera på det aviserade förslaget om ett rättsligt instrument i fråga om minimilöner då detta i dagsläget är det enskilt mest oroande förslaget. Vi har även en rad övriga synpunkter på kommissionens prioriteringar och ambitioner, bl.a. när det gäller den sociala pelaren som vi kraftigt avvisat från start då vi anser att den leder till mer överstatlighet på det socialpolitiska området. Vi kan konstatera att flera av de prioriteringar som kommissionen nu gör kan härledas till den sociala pelaren, t.ex. just förslaget om minimilöner men även förslaget om arbetslöshetsåterförsäkringen för att bara nämna några. Dessa förslag riskerar bl.a. att fullständigt undergräva och tränga undan den svenska arbetsmarknadsmodellen. Vi befärar att detta bara är början på de konsekvenser den sociala pelaren kommer att ha. Vi kommer att återkomma till de olika sakfrågorna i andra sammanhang, t.ex. vid överläggningar med regeringen.

2. Kommissionens arbetsprogram 2020 (SD)

Magnus Persson (SD), Ebba Hermansson (SD) och Sara Gille (SD) anför:

Vi har i detta yttrande valt att fokusera på det aviserade förslaget om ett rättsligt instrument i fråga om minimilöner eftersom det oroar oss mest. Vi har även andra synpunkter på kommissionens prioriteringar, bl.a. när det gäller den sociala pelaren, och vi kommer att återkomma till de olika sakfrågorna i andra sammanhang, t.ex. vid överläggningar med regeringen. Vi anser att ett europeiskt samarbete i första hand bör vila på mellanstatlig grund, där Sverige kan delta i den mån det från svenskt perspektiv är lämpligt.

3. Kommissionens arbetsprogram 2020 (KD)

Sofia Damm (KD) anför:

Jag har i detta yttrande valt att fokusera på det aviserade förslaget om ett rättsligt instrument i fråga om minimilöner eftersom det oroar mig mest och är mest brådskande, och eftersom det är viktigt med en samsyn över partigränserna i denna fråga. Jag har även andra synpunkter på kommissionens prioriteringar, t.ex. när det gäller en europeisk arbetslöshetsåterförsäkring och den sociala pelaren. Jag kommer att återkomma till de olika sakfrågorna i andra sammanhang, bl.a. vid överläggningar med regeringen och i utskottets kommande betänkande om arbetsrätt där Kristdemokraterna har ett yrkande om att regeringen bör verka för att socialpolitik förblir en nationell kompetens.